

PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIK VA KREATIVLIK ASOSLARI

Mahkamova Zuhra Tursunpulotovna

*Uchqo'rg'on pedagogika kolleji direktorining o'quv va tarbiyaviy ishlar bo'yicha
o'rinbosari*

Annotatsiya: *ushbu maqolada o'qituvchilarning ijodiy yondashuvlarga asoslangan kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirish samaradorligi, ta'lim mazmuni, o'qituvchilarga qo'yiladigan talablar va o'qituvchining darsga ijodiy yondashuvining o'ziga xos jihatlari va dars davomida talabalar bilan hamkorligi tasvirlangan.*

Kalit so'zlar: *ijodkorlik, o'qituvchi, dars, pedagogika, ta'lim, dars mazmuni, ijodkorlik, aql*

Kasbiy kompetentsiya-bu mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni egallash va ularni yuqori darajada amaliy qo'llash.

"Kompetentsiya" tushunchasi (lotincha "competere" mos kelish degan ma'noni anglatadi) quyidagi xususiyatlarni ifodalaydi:

Kompetentsiya so'zi keng ma'noda mavjud bilim va ko'nikmalarni umumiy yoki aniq keng qamrovli masalalarni hal qilishda amaliy tajribada qo'llash qobiliyatini anglatadi.

Kasbiy kompetentsiya-bu kasbiy faoliyat bilan bog'liq masalalarni hal qilishda bilim va ko'nikmalarni amaliy tajribada samarali qo'llash qobiliyati.

Kompetentsiya kutilgan natijaga olib keladigan faoliyat belgisidir. Bu bilim va mutaxassisning uni amalda qo'llash qobiliyatining mahsulidir. Kompetentsiya va bilim o'rtasidagi farq shundaki, vazifani amaliy bajarmasdan uni aniqlash yoki baholash mumkin emas. Malaka turli vaziyatlarda, shu jumladan muammoli vaziyatlarda takroriy qo'llash natijasida namoyon bo'ladigan kompetentsiyaning muhim mezonidir.

Hozirgi vaqtda oliy o'quv yurti professor-o'qituvchisidan talab qilinadigan vakolatlar quyidagi turlarga bo'linadi:

* professor-o'qituvchi o'z bilimini muntazam boyitib borishi, egallagan malakasini oshirishga tayyor bo'lishi, dolzarb yangiliklardan xabardor bo'lishi lozim;

* ta'lim jarayonida barcha turdagi axborot kommunikatsiyalari, axborot texnologiyalari va o'qitish vositalaridan foydalanish ko'nikma va malakalariga ega bo'lish;

* ongli va mustaqil faoliyat (mustaqil fikrlash, maqsadlarni belgilash, o'quv adabiyotlari va qo'shimcha manbalardan to'g'ri foydalanish qobiliyati);

• o'z harakatlari uchun javobgarlikni his qila olish;

* dars davomida yuzaga keladigan muammoli vaziyatlarni tanqidiy fikrlash va ijobiy hal qila olish;

* hamkorlik, o'zaro tushunish, hamdardlik, o'zaro hurmat va ishonchga asoslangan pedagogik muloqotni yo'lga qo'yish;

* chuqur professional bilimga ega bo'lish.

Quyida kasbiy kompetentsiya asosida aks ettirilgan fazilatlarining qisqacha mazmuni keltirilgan.

1. Ijtimoiy kompetentsiya-ijtimoiy munosabatlarda faollikni namoyish etish qobiliyati, kasbiy faoliyatda sub'ektlar bilan aloqa qilish qobiliyati.

2. Maxsus kompetentsiya-bu kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorgarlik, kasbiy-pedagogik vazifalarni oqilona hal etish, faoliyat natijalarini Real baholash, BKMni izchil rivojlantirish, psixologik, uslubiy, axborot, ijodiy, innovatsion va kommunikativ kompetentsiya ushbu kompetentsiyaga asoslanadi. sezilarli. Ular quyidagi tarkibni ifodalaydi: a) psixologik kompetentsiya - pedagogik jarayonda sog'lom psixologik muhitni yaratish, talabalar va o'quv jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish, turli xil salbiy psixologik nizolarni o'z vaqtida tushunish va bartaraf etish qobiliyati. oling; b) uslubiy kompetentsiya-pedagogik jarayonni uslubiy jihatdan oqilona tashkil etish, o'quv va tarbiyaviy faoliyat shakllarini to'g'ri belgilash, maqsadga muvofiq usul va vositalarni tanlay olish, usullardan samarali foydalana olish, vositalardan muvaffaqiyatli foydalanish; v) axborot kompetentsiyasi - izlash, yig'ish, saralash, qayta ishlash axborot muhitida zarur, muhim, zarur, foydali ma'lumotlar va undan maqsadli, to'g'ri, samarali foydalanish; d) ijodiy kompetentsiya-pedagogik faoliyatga tanqidiy va ijodiy yondashuv, o'z ijodiy mahoratini namoyish etish qobiliyati; e) innovatsion kompetentsiya - pedagogik jarayonni takomillashtirish, ta'lim sifatini oshirish, o'quv jarayoni samaradorligini oshirish va ularni amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etish bo'yicha yangi g'oyalarni ilgari surish; f) kommunikativ kompetentsiya - o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari, shu jumladan talabalar bilan samimiy muloqot qilish, ularni tinglash, ularga ijobiy ta'sir ko'rsatish qobiliyati. g) shaxsiy kompetentsiya - kasbiy o'sishga izchil erishish, kompetentsiya darajasini oshirish, kasbiy faoliyatda o'zining ichki imkoniyatlarini namoyish etish. h) texnologik kompetentsiya - kasbiy va pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish, zamonaviy vositalar, texnika va texnologiyalardan foydalana olish. i) ekstremal kompetentsiya - favqulodda vaziyatlarda (tabiiy ofatlar, texnologik jarayonning muvaffaqiyatsizligi), pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qarorlar qabul qilish va to'g'ri harakat qilish qobiliyati. Bir qator tadqiqotlarda pedagogga xos bo'lgan kasbiy kompetentsiya va uning o'ziga xos jihatlari o'rganilgan. Bunday tadqiqotlar qatoriga A. K. Markova va B. Nazarova tomonidan olib borilgan tadqiqotlarni kiritish mumkin.

III. o'qituvchining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirish. O'z-o'zini ishlash va o'z-o'zini rivojlantirish kasbiy (shu jumladan pedagogik) kompetentsiyani egallashda muhim ahamiyatga ega. O'z-o'zini rivojlantirish vazifalari o'z-o'zini tahlil qilish va o'z-o'zini baholash orqali aniqlanadi.

Ijodkorlikni rivojlantirish uchun eng qulay yoshlik davrlaridan biri V. N. Drujinning so'zlariga ko'ra, bu kichik maktabning yoshi. Bu yoshda boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning aqliy qobiliyatlari, tasavvurlari, fikrlashlari va e'tiborlari rivojlanadi, ijodiy faoliyat qobiliyati rivojlanadi. Bir qator psixolog va pedagoglar: A. V. Petrovskiy, B. M. Teplov, V. A. Krutetskiy, E. G'oziyev, G. Shoumarov, O. Rozikov, B. Adizov, - bu davrda o'quv faoliyati ta'siri ostida bolalarning aqliy faoliyati, diqqat, xotira, idrok darajasi, fikrlash, his qilish 'usi-ga o'xshash jarayonlar rivojlanadi.

O'zbek psixologlari o'rta maktab yoshlik davri psixologiyasi, uning psixologik xususiyatlari, jumladan E. G'oziyev (yoshlik davri, dunyoqarashi, e'tiqodi, nuqtai nazari,

pozitsiyasi, o'z-o'zini anglashi), M. Davletshin (ijodiy fikrlash psixodiagnostikasi), Z. Nishonova (o'quvchilarning aqliy fazilatlari va ularga ta'sir etuvchi omillar), F. Akramovning talabalar o'rtasida intizom buzilishining ijtimoiy sabablari, shaxsiy fazilatlarni shakllantirishning nozik davri haqidagi ilmiy izlanishlari va nazariy qarashlari dars davomida xizmat qildi. Xorijiy olimlardan L. S. Vigotskiy psixikasini o'rganishning madaniy-tarixiy printsipli haqida; D. A. Leontev faol yondashuv haqida; A. V. Petrovskiy, B. M. Teplov, V. A. Krutetskiy, E. G'oziyev, G. Shoumarov, O. Rozikov, B. Adizov boshlang'ich sinf o'quvchilari haqida; A. M. Matyushkin, I. S. Averina, G. D. Chistyakova haqida talabani ijodiy faoliyatini tashkil etish masalalari; N. X. Yunusova boshlang'ich maktab yoshidagi o'quvchilarni ijodiy faoliyat yordamida tarbiyalash muammosi haqida; Gilford, Torrens, Gettsels va Jekson, Bogoyavlenskaya, Drujinin, Xolodnayaning ijod haqidagi ilmiy qarashlari. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy didaktik o'qitish vositalarini yaratish va ulardan foydalanish muammosi bo'yicha xorijiy mamlakatlar va respublikamiz olimlari tomonidan ko'plab tadqiqotlar olib borildi. Jumladan, boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasini takomillashtirish bo'yicha: Respublikamizda B. Abdullaeva, K. Qosimova, R. A. Mavlonova, N. U. Bikbayeva, M. Ahmedov, N. Abduraxmonova, R. Ibragimov, xorijiy mamlakatlarda: L.S.H. Levenberg, M. I. Mopo, A. M. Pishkalo, L.S.H. Levenberg, Y. M. Kolyagin, P. M. Ushbu tadqiqot ishini tayyorlashda Erdniyev kabi olimlarning ilmiy-tadqiqot ishlari tizimli ravishda amalga oshirildi.

Nazariy va amaliy natijalar bergan ijodkorlikni o'rganishga ko'plab tadqiqotlar bag'ishlangan. Ammo hozirgacha integratsiyalashgan, mukammal rivojlangan ijodkorlik nazariyasi mavjud emas. Shu sababli, ijodkorlik haqida yagona tushuncha va ushbu qobiliyatni o'rganishga qaratilgan va barcha olimlar tomonidan qabul qilingan diagnostika usuli ishlab chiqilmagan.

Ijodkorlik so'zi birinchi marta 1922 yilda amerikalik olim D. Simpson tomonidan ishlatilgan. Bu atama insonning mog'or, stereotip, odatiy fikrlash tarzidan voz kechish qobiliyatini tavsiflaydi.

Ijodkorlik (lat. creatio-yaratish, yaratish)-bu odamning g'ayrioddiy g'oya, g'oya bilan chiqish, muammolarga takrorlanmaydigan, o'ziga xos yechim topish, an'anaviy fikrlash shakllaridan voz kechish qobiliyati.

K. Rojers (1944) ijodkorlikni muammolarning yangi echimi va biror narsani, hodisani, vaziyatni ifodalashning yangi usullari sifatida tushunadi.

Ijodkorlikni shaxsiyat va intellektual xususiyatlar bilan taqqoslaydigan tadqiqotlar katta ahamiyatga ega. Intellektual xususiyatlar bilan taqqoslash bo'yicha tadqiqotlar Dj. Guilford tomonidan amalga. U ijodkorlikni divergent fikrlash bilan tenglashtirdi.

Turli xil fikrlash orqali biz muammoning ko'plab oqilona, g'ayrioddiy, original echimlarini tushunamiz.

Rus olimi D. B. Bogoyavlenskaya divergent fikrlashni faqat "kenglikdagi fikrlash", ya'ni ob'ektning boshqa belgilarini ko'rish qobiliyati deb tushunadi.

S. Mednikning fikriga ko'ra, fikrlashning divergent va konvergent turlari ijodiy jarayonda o'zaro bog'liq holda ishlaydi.

Sternberg va Lubartning ijod nazariyalarida asosiy tushuncha muammoni hal qilish tushunchasidir. Ular intellektual qobiliyat va ijodkorlikni tenglashtirmaydi. Ammo shu bilan birga, ularning fikriga ko'ra, intellektual

qobiliyatlar, bilimlar, motivlar va shaxsiy xususiyatlar ijodiy faoliyatga turtki bo'ladi.

Ijodkorlik insonni bir butun sifatida yoki uning o'ziga xos xususiyatlarini, aqliy o'tkirligini tasvirlaydi. Shuningdek, ijodkorlik iste'dodning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Amerikalik psixolog P. Torrensning so'zlariga ko'ra, "ijodkorlik-bu muammo yoki ilmiy farazlarni ilgari surish; gipotezani sinash va o'zgartirish; qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash; muammoning echimini topishda bilim va amaliy harakatlarning o'zaro qarama-qarshiligiga sezgirlikni ifodalaydi" [4, p. 20].

Kompetentsiya lotincha "Kompetentiya "so'zi bo'lib, uning lug'aviy ma'nosi o'zbek tilida "yaxshi biladigan odam", tajribaga ega "degan ma'noni anglatadi. Kompetentsiya-bu ishni samarali bajarish qobiliyati, ishlarni bajarishda talablarga javob berish qobiliyati, muayyan ish funktsiyalarini bajarishda talablarga javob berish qobiliyati. [6, sahifa 338]

Kasbiy kompetentsiya-bu mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni egallash va ularni yuqori darajada amaliy qo'llash. L. M. Mitina pedagogik kompetentsiyasi - bu fan, o'qitish metodikasi va didaktikasi, pedagogik muloqot qobiliyatlari va kompetentsiyasi, shuningdek o'z-o'zini rivojlantirish, o'zini takomillashtirish, o'zini o'zi anglash haqidagi bilimlarni takomillashtirish usullari va vositalarining uyg'un kombinatsiyasini anglatadi. U pedagogik kompetentsiya tarkibida quyidagi uchta tarkibiy qismni ajratib ko'rsatdi: faol, kommunikativ va shaxsiy. Mitina, kelajakdagi mutaxassislar uchun pedagogik kompetentsiyaning rivojlanish darajasini belgilaydigan quyidagi kompetentsiyalar to'plami etarli va zarur deb hisoblaymiz: - faol yoki maxsus kompetentsiya (bilim, ko'nikma, malaka va faoliyatni amalga oshirishning pedagogik individual usullari); -shaxsiy yoki kasbiy kompetentsiya (kasbiy o'zini o'zi takomillashtirish va o'zini o'zi anglash bilan bog'liq bilim, ko'nikma va ko'nikmalar);-kommunikativ kompetentsiya (pedagogik faoliyatni ijodiy amalga oshirish bilan bog'liq bilim, ko'nikma va kompetentsiya) kasbiy va kompetentsiya tushunchalari umumiy xususiyatlarga ega. [Sahifa 5, 55]

Shuni ta'kidlash kerakki, belgilangan talab va standartlarga to'liq javob beradigan odamlar har doim ham haqiqiy professional bo'lavermaydi, chunki ba'zilar bilimlarni amalda qo'llashni bilishmaydi, shuning uchun bunday pedagogik faoliyat samarasiz bo'lib qolmoqda. Kasbiy pedagogik kompetentsiyalarni alohida turlarga bo'lish maqsadga muvofiqdir: - maxsus pedagogik kompetentsiya; - pedagogik faoliyatni zarur darajada amalga oshirish uchun etarli ma'lumotga ega bo'lish. Bundan tashqari, pedagogning o'z kasbiy darajasini adekvat baholash va mutaxassis sifatida rivojlanishini aniqlash qobiliyati ushbu turga bog'liq; - ijtimoiy pedagogik kompetentsiya; - ijtimoiy kompetentsiya darajasi pedagogning hamkasblari bilan munosabatlarni samarali qurish, birgalikdagi harakatlarni rejalashtirish qobiliyatini belgilaydi. Samarali muloqot qobiliyatlari, pedagogik madaniyat va ish natijalari uchun javobgarlik; - bularning barchasi ijtimoiy pedagogik kompetentsiya tushunchasiga kiritilgan; - shaxsiy pedagogik kompetentsiya; - bu pedagogik ishni oqilona tashkil etish qobiliyati, vaqtni boshqarish, shaxsiy o'sishga intilish uning asosiy tarkibiy qismidir [7, 180-bet].

Shaxsiy pedagogik kompetensiyasi yuqori bo'lgan ishchilar charchashga kamroq moyil bo'lib, vaqt bosimi ostida ishlashga qodir.

Kasbiy kompetensiya tarkibiga kasbiy faoliyatdagi kompetensiya, kasbiy muloqotdagi kompetensiya, mutaxassisning o'z kasbini namoyish eta olish qobiliyati kiradi.

Bo'lajak boshlang'ich maktab o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish uchun kuzatish xarakteristikasini rivojlantirishga, ya'ni pertseptiv, kognitiv, reflektiv, empatik, motivatsion va prognostik jihatlarni rivojlantirishga e'tibor berish kerak. Pedagogik faoliyat va muloqot jarayonida ijtimoiy-pertseptiv kompetensiyaga ega bo'lish uchun mutaxassis gumanitar, ijtimoiy - reflektiv, bilim va ko'nikmalarga, ijobiy professional "men" imidjiga, ba'zi shaxsiy fazilatlariga (aql, Iroda, empatiyani shakllantirish bilan bog'liq faoliyat bilan shug'ullanish tavsiya etiladi, kuzatish, Mehribonlik, hissiy bag'rikenglik va boshqalar.).

Kompetensiyani namoyish etishga tayyorgarlik darajasi quyidagi mezonlarga muvofiq belgilanishi mumkin: o'z-o'zini rivojlantirish va o'zini namoyon qilish g'oyasi, kasbiy yo'lni tanlash, turmush qurish, farzand ko'rish, o'z hayotiga javob berishga tayyorlik, hayot yo'lini mustaqil tanlash, kasb sohasida ko'nikmalarni shakllantirishga tayyorlik va hokazo.

ASOSIY TA'LIM VAKOLATLARI:

1. Qiymat-semantik vakolatlar. Bular talabaning qadriyat yo'nalishlari, uning ko'rish va tushunish qobiliyati bilan bog'liq bo'lgan dunyoqarash sohasidagi vakolatlardir. dunyo, unda harakat qilish, ularning roli va maqsadini bilish, ularning harakatlari va xatti-harakatlari uchun maqsad va semantik sozlamalarni tanlash, qaror qabul qilish. Ushbu vakolatlar o'quv va boshqa faoliyat holatlarida talabalarning o'zini o'zi belgilash mexanizmini ta'minlaydi. Talabaning individual ta'lim traektoriyasi va umuman uning hayot dasturi ularga bog'liq.

2. Umumiy madaniy vakolatlar. Talaba bilishi, bilim va ish tajribasiga ega bo'lishi kerak bo'lgan masalalar doirasi milliy va umuminsoniy madaniyatning xususiyatlari, inson va insoniyat, alohida xalqlar hayotining ma'naviy-axloqiy asoslari hisoblanadi. oilaning madaniy asoslari, ijtimoiy, ijtimoiy hodisalar va urf-odatlar, fan va dinning inson hayotidagi o'rni, ularning dunyoga ta'siri, kundalik, madaniy va bo'sh vaqt sohasidagi vakolatlar, masalan, bo'sh vaqtni tashkil qilishning samarali usullariga ega. bo'lish uchun u talabaning tajribasini ham o'z ichiga oladi dunyoning ilmiy manzarasini o'zlashtirish, dunyo haqidagi madaniy va umumbashariy tushunchalarni kengaytirish.

3. Ta'lim va kognitiv kompetensiyalar. Bu talabalarning mustaqil bilim faoliyati sohasidagi vakolatlar to'plami, shu jumladan mantiqiy, uslubiy, umumiy ta'lim faoliyati elementlari, haqiqiy bilim ob'ektlari bilan bog'liq. U maqsadlarni belgilash, rejalashtirish, tahlil qilish, fikrlash, o'quv va kognitiv faoliyatni o'z-o'zini baholashni tashkil etish bo'yicha bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. O'rganilayotgan ob'ektlarga nisbatan talaba ishlab chiqarish faoliyatining ijodiy ko'nikmalarini egallaydi: to'g'ridan-to'g'ri haqiqatdan bilim olish, nostandart vaziyatlarda harakat qilish usullarini, muammolarni hal qilishning evristik usullarini o'zlashtirish. Ushbu vakolatlar doirasida tegishli funktsional savodxonlikka qo'yiladigan talablar aniqlanadi: faktlarni taxminlardan ajrata olish, o'lchash ko'nikmalariga ega bo'lish, ehtimoliy, statistik va boshqa bilim usullaridan foydalanish.

4. Axborot vakolatlar. Real obyektlar (televizor, magnitafon, telefon, faks, kompyuter, printer, modem, fotoapparat) va axborot texnologiyalari (audio-video yozuvlar,

elektron pochta, ommaviy axborot vositalari, Internet) yordamida mustaqil ravishda qidirish, tahlil qilish imkoniyati . va kerakli ma'lumotlarni tanlang, tartibga soling, o'zgartiring, saqlang va uzating. Ushbu vakolatlar o'quvchiga fan va ta'lim sohaslarida faol ko'nikmalarni, shuningdek atrofda dunyoda mavjud bo'lgan ma'lumotlarni beradi.

5. Kommunikativ vakolatlar. Bularga kerakli tillarni bilish, atrofda va masofadagi odamlar va voqealar bilan aloqa qilish usullari, jamoaviy ish qobiliyatlari va jamiyatda turli xil ijtimoiy rollarga ega bo'lish kiradi. Talaba o'zini tanishtirish, xat, anketa, ariza yozish, savollar berish, munozara o'tkazish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Ushbu kompetentsiyalarni o'zlashtirish uchun o'quv jarayonida zarur va zarur ma'lumotlar mustahkamlanadi. har bir fan yoki ta'lim sohasidagi har bir ta'lim darajasidagi talabalar uchun haqiqiy aloqa ob'ektlari va ular bilan ishlash usullari etarli.

6. Ijtimoiy ish vakolatlari fuqarolik va ijtimoiy faoliyat sohasida (fuqaro, kuzatuvchi, saylovchi, vakil sifatida ishtirok etish), ijtimoiy ish sohasida (iste'molchi, xaridor, mijozning huquqlari, huquqlari va erkinliklari) bilim va tajribaga ega bo'lishni anglatadi. ishlab chiqaruvchi), oilaviy munosabatlar va vazifalar sohasida, iqtisodiy va huquqiy masalalarda, kasbiy o'zini o'zi belgilash sohasida. Bunga, masalan, mehnat bozoridagi vaziyatni tahlil qilish, shaxsiy va ijtimoiy manfaatlarga muvofiq harakat qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlari etikasiga ega bo'lish qobiliyati kiradi. Talaba zamonaviy jamiyatda hayot uchun zarur bo'lgan minimal bo'lgan ijtimoiy faollik va funktsional savodxonlik ko'nikmalarini egallaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Har bir oliy ta'lim o'qituvchisi pedagogik faoliyatning individual uslubini shakllantirishda talabalarni o'qitishning har qanday evristik shakllari va usullarini tanlashi mumkin. Shu bilan birga, ularni qo'llash natijalari kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilarining ijodiy yondashuvlarga asoslangan kasbiy kompetentsiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi kerak.

Kasbiy va pedagogik kompetentsiyaga ega bo'lish uchun o'z ustingizda ishlash va o'zingizni rivojlantirish muhimdir. O'z-o'zini rivojlantirish vazifalari o'z-o'zini tahlil qilish va o'z-o'zini baholash orqali aniqlanadi. O'qituvchining o'z ustida qanday ishlashini, kasbiy bilimlarini oshirishini, faoliyatga tanqidiy va ijodiy yondashishini, kasbiy va ijodiy hamkorlikka erishishini, ish qobiliyatini rivojlantirishini, salbiy odatlarni yo'q qilishini va ijobiy fazilatlariga ega bo'lishini ko'rishimiz mumkin.